

Ohranjanje slovenske identitete

Lucija Kavčič, foto: arhiv Demokracije, Tomaž Štefe

Čprav so štajerski Slovenci, po popisu iz leta 2001 jih je 2.200, omenjeni v 7. členu Avstrijske državne pogodbe (1955), ki naj bi jim zagotavljal posebne pravice, so bili desetletja zamolčana manjšina.

Na avstrijskem Štajerskem po popisu prebivalstva iz leta 2001 živi še 2.200 Slovencev. Čprav so štajerski Slovenci skupaj s Slovenci na avstrijskem Koroškem in Hrvati na Gradiščanskem izrecno omenjeni v 7. členu Avstrijske državne pogodbe (ADP) iz leta 1955, ki naj bi jim zagotavljal posebne pravice, so vsa desetletja po drugi svetovni vojni veljali za zamolčano manjšino, njihove pravice iz ADP pa v nobeni točki niso bile uresničene. Žal so veliko podlegali asimilaciji nemško govorečega okolja in njihovo število se je do danes močno zmanjšalo. Od leta 1988 jih povezuje Kulturno društvo člen 7, ki je nastalo na pobudo filozofa in teologa Wolfganga Gombocza in je prvič javno opozarjalo tudi na Slovence na jugu te avstrijske zvezne dežele. Kasneje, čez deset let, pa so odprli še slovenski kulturni center v Pavlovi hiši v Potrni pri Radgoni na avstrijskem Štajerskem. Po večdesetletnem političnemu delu imajo štajerski Slovenci tudi svoje zastopstvo v svetu za manjšine v uradu zveznega kanclerja. Tako je društvo, ki ga sedaj vodi Susanne Weitlaner, vsa leta vedno znova opozarjalo na »pozabljeno manjšino« in se bojevalo za njene v državni pogodbi utemeljene pravice. Na začetku se je društvo moralo bojevati tudi proti močnim, manjšini nasprotnim čustvom okolja, saj je vladajoča politika gladko zanikala njihov obstoj in govorila o nekakšni zmoti v

Bad Radkersburg: Slovenci na avstrijskem Štajerskem so bili dolga desetletja pozabljena manjšina.

Od leta 1988 štajerske Slovence povezuje Kulturno društvo člen 7, ki je nastalo na pobudo Wolfganga Gombocza in je prvič opozorilo na Slovence na jugu avstrijske Štajerske.

državni pogodbi. Tako mišljenje je močno oviralo proces priznavanja slovenske manjšine na avstrijskem Štajerskem, do sprememb je prišlo šele s političnimi spremembami v nekdanji Jugoslaviji in z osamosvojitvijo Slovenije.

Pavlova hiša Kmečko hišo, Pavlovo hišo v Potrni pri Radgoni, je društvo v treh letih po odkupu leta 1995 obnovilo s finančno pomočjo Dunaja in Ljubljane, slavnostno odprtje pa je bilo leta 1998. Pavlova hiša je hiša kulture za na tem

območju živeče več- in enojezično prebivalstvo in hkrati prostor, namenjen kulturnim srečanjem med Avstrijo in Slovenijo. Svoje ime je hiša dobila po jezikoslovcu in etnografu Avgustu Pavlu, ki je bil sicer rojen v sosednji Cankovi, a je nekaj let s svojo družino preživel v tej hiši. Avgust Pavel je odraščal v kar trejezičnem okolju in govoril slovensko, madžarsko in nemško, zato je bil človek z večnacionalno identiteto. Študiral je v Budimpešti, pozneje pa je bil kot jezikoslovec in etnograf docent na Univerzi Szeged na Madžarskem. Ukvarjal se je tudi s pesništvom in bil predstojnik muzeja. Močno si je prizadeval za

Pavlova hiša, kulturni dom štajerskih Slovencev

povezovanje Madžarske in Slovenije. Poimenovanje kulturnega doma po njem pomeni sprejemanje njegovega življenjskega načela o večnacionalni identiteti. V Pavlovi hiši deluje tudi muzej manjšin, ki so ga preuredili in razširili ter odprli ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo 1. maja 2004. Že prej je bila v njem na ogled razstava o zgodovini štajerskih Slovencev, razširjeni koncept pa omogoča dober pregled nad množico manjšin v okolici Gornje Radgone nekoč in danes. Poleg drugih so predstavljeni tudi nemško govoreči prebivalci v Apačah, Kočevarji in Romi v Prekmurju in tudi preglednice o nekoč zelo raznolikem življenju Judov v Prekmurju. Tromeji med Avstrijo, Slovenijo in Madžarsko daje pečat prav etnična, jezikovna in religiozna raznolikost.

Spacalove fotografije V Pavlovi hiši so pred kratkim zaprli razstavo slikarja Lojzeta Spacala z naslovom Slikarjevo oko in fotoaparati. Lojze Spacal se je s fotografijo ukvarjal prej kot s slikarstvom in se z njo v času izgnanstva v Accetturi na jugu Italije tudi preživljal: portretiral je domačine, fotografiral vaško življenje in tamkajšnje pomembne dogodke. »Ko pa je Spacal stopil na slikarsko pot, je fotografiral le še v povezavi s svojimi slikarskimi težnjami. Med študijem v Monzi je bilo predmet njegovega slikarskega in obenem fotografskega zanimanja nago človeško telo. Fotografiral ga je iz več zornih kotov, posnetke pa smiselno nanizal drugega ob drugem na istem listu papirja, da je lahko analiziral medsebojno odvisne položaje telesa. V njegovem zrelem slikarskem obdobju, ko si je zunanji svet fotografsko prisvajal le še z mislijo na svoje slikarstvo, je

fotografija postala del njegovega likovnega življenja, v katerem je bilo vse njegovo ustvarjanje – od risanja, slikanja do grafičnega snovanja – prepleteno v istem in nenehnem iskanju, porajajočem se iz dialektičnega odnosa med avtorjevo interakcijo z zunanjim svetom in zakonitostmi njegovega notranjega sveta,« je zapisala kustodinja Lara Štrumej.

Preteklo in pozabljeno Zdajšnja razstava fotografij v Pavlovi hiši, ki sledi zbirki Spacalovih fotografij, dokazuje prizadevanja za multietnično sožitje. Gre za razstavo z naslovom *Preteklo in pozabljeno. Fotografsko iskanje sledi izginule judovske kulture v Sloveniji*, ki bo na ogled do 27. junija letos. Avtorja Branko Lenart, fotograf, in Elisabeth Arlt sta izsledila in prikazala prikrito judovsko kulturo v Sloveniji in jo zajela s slikami. Spustila sta se po sledih, ki jih lahko danes le slutimo in ki so ju z vzhodnega dela Slovenije, iz Prekmurja prek Maribora, Ptuj in Ljubljane pripeljala proti zahodu, v Novo Gorico in prek Trsta na Primorsko. Na njunih potovanjih so nastale razstavljene fotografije. Preteklo in izginulo je zajeto v črno-belih fotografijah, ki prikazujejo judovsko kulturo v Sloveniji in naj bi jo obvarovale pred pozabo. Hoja za sledovi judovske kulture v Sloveniji je bila za avtorja še toliko težja, ker je bil delež Judov med drugim prebivalstvom v Sloveniji že od nekdaj manjši kot v drugih evropskih državah. Za program sta poskrbela Michael Petrowitsch in Susanne Weitlaner, za spremljajočo glasbo pa Klarisa Jovanović in Luka Ropret, ki sta izbrala Sefardske pesmi. Ob razstavi je izšel tudi katalog. **D**

Prav v tem tednu je avstrijsko Štajersko obiskal minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Boštjan Žekš. V avstrijski Radgoni je obiskal gimnazijo Borg in se srečal s tamkajšnjim županom Petrom Merlinijem. Vrhunec obiska pa je bilo srečanje s predstavniki Slovencev na avstrijskem Štajerskem v Pavlovi hiši. Tam se je minister Žekš, ki sta ga spremljala državni sekretar Boris Jesih in podsekretarka Vesna Gornik, srečal s predsednico Kulturnega društva člen 7 Susanne Weitlaner.

